

Asia: VN/5843/2026

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus hyvinvointialueen seuranta- ja arviointivelvollisuudesta sekä seurannan vähimmäistiedoista ja vähimmäistiedon hallintamalleista

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne tähän tekstikenttään

Asetuksessa esitetään: "Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vähimmäistiedot kattavat 6 ja 7 §:n 3 momenttien mukaiset kuntien ja hyvinvointialueiden hyvinvointikertomuksiin ja -suunnitelmiin sisältyvät valtuustokausittain seurattavat tiedot sekä kuntien ja hyvinvointialueiden valtuustoilleen asukkaiden hyvinvoinnista ja terveydestä, niihin vaikuttavista tekijöistä sekä toteutetuista toimenpiteistä aluevaltuustolle vuosittain raportoimat tiedot". Aikaisemmillä lausuntokierroksilla hyte-vähimmäistietosisällöt ovat koskeneet hyvinvointikertomustyön osalta valtuustokausittaista hyvinvointikertomus/suunnitelmatyötä, ei vuosittain raportoitavia hyte-tietoja valtuustolle. Lähtökohtaisesti on hyvä asia, että hyte-tietojen raportoinnissa on yhteneväisyyksiä riippumatta siitä, puhutaanko vuosittaisesta vai valtuustokausittaisesta raportoinnista. Kuitenkin asiassa on otettava huomioon, että vuosittainen raportointi/hyvinvointikertomustyö on tiivistä, verrattuna valtuustokausittaiseen raportointiin. Tästä syystä eri yhteyksissä valtuustolle raportoitavien hyte-tietojen laajuus ei voi olla yhteismitallinen.

Asetuksessa esitetään: "Terveyden ja hyvinvoinnin laitos laatii vuosittain esityksen julkaistavista vähimmäistiedoista ja niiden edellyttämistä muutostarpeista sekä tietoaineistoista sosiaali- ja terveysministeriölle huhtikuun 30. päivään mennessä. - - Hyvinvointialueet ja HUS-yhtymä voivat tehdä ehdotuksia vähimmäistiedoista ja niiden muuttamisesta Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle. Edellä mainittujen toimijoiden lisäksi kunnat tai Suomen Kuntaliitto ry kuntien edustajana voivat tehdä ehdotuksia 3 §:ssä tarkoitetuista hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vähimmäistiedoista ja niiden muuttamisesta siltä osin kuin kyse on kuntien lakisääteisten tehtävien hoitamiseen liittyvistä tiedoista." On lähtökohtaisesti hyvä asia, että eri toimijat voivat vaikuttaa hyte-vähimmäistietosisältöjen sisältöön. Tämä vaikuttamis-/muutosprosessi on kuitenkin luotava läpinäkyväksi niin, että eri kokoisten ja väestöpohjaisten alueiden ja kuntien tarpeet, resurssit sekä rajoitteet hyte-tietojen osalta tulevat yhdenvertaisesti huomioiduiksi. Vähimmäistietojen muutosperusteille tulisi siis olla määriteltynä selkeät kriteerit sekä eri organisaatioille yhdenvertainen mahdollisuus esittää kantaa myös muiden organisaatioiden esittämiin muutoksiin

tietosisältöjä koskien. Hyte-vähimmäistietosisältöjen mahdollinen päivittyminen vuosittain herättää toisaalta epävarmuutta tiedon tuotannon ja ylläpidon rakenteisiin ja ratkaisuihin, sekä hyte-prosessien ennakoitavuuteen. Hallinnollisen työn määrän lisääntyminen on riskinä.

Asetuksessa esitetään: "Hyvinvointialueen ja HUS-yhtymän on toimitettava Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle tässä asetuksessa tarkoitetut vähimmäistietojen tietoaaineistot Laitoksen Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksesta annetun lain (668/2008) 5 c §:n nojalla antamassaan päätöksessään määrittelemien tietosisältöjen ja -rakenteiden mukaisesti sellaisessa muodossa, että ne voidaan tallentaa Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ylläpitämään tietovarantoon". Tässä pykälässä mainittuja hyte-tietosisältöjä ovat muun muassa TEAviisari, Kouluterveyskysely sekä Terve Suomi -tutkimus. Nämä kaikki ovat THL:n toteuttamia tiedonkeruita, joille THL:llä on omat tiedon ylläpidon ja raportoinnin järjestelmät. On tarpeellista pohtia tässä yhteydessä THL:n omaa roolia esimerkiksi edellä mainittujen hyte-tietojen kokoajana suoraan, ilman hyvinvointialueiden erillistä, manuaalista tietojen toimittamisvelvoitetta THL:lle. Yleisesti ottaen tiedontuotannossa ja raportoinnissa olisi hyvä hyödyntää erilaisia olemassa olevia sähköisiä järjestelmiä sekä automatisoituja prosesseja niin paljon, kuin mahdollista.

Yleisenä huolena hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vähimmäistietojen osalta on, että velvoittavat indikaattorisäällöt tullaan määrittelemään liian laajasti, kuten tällä hetkellä esimerkiksi THL:n indikaattorisuosituksia ovat olleet. Kun puhutaan kansallisesta hyte-tietosisäällöstä, täytyy kokonaisuuden olla erittäin hyvin priorisoitu, jotta myös alueiden omille hyte-tiedon tarpeille jää tilaa ja resursseja. Vähimmäistietosisäällöjen tulee pitää sisällään jo lakisääteisesti hyte-työtä ohjaavia tietoja, kuten hyte-kerroin tiedot, tai hyte:n puheeksiottoa ja asiakasohjausta kuntien ja järjestöjen hyte-toimintaan kuvaavat THL:n uudet toimenpidekoodit. Huolena on myös, että erityisesti pienten hyvinvointialueiden näkökulmasta vähimmäistiedot sitovat hyte-tiedolla johtamisen reusurssit niin vahvasti, että vähimmäistietojen ulkopuolista, esimerkiksi itse kerättyä hyte-tiedon tuotantoa, ei pystytä lainkaan resursoimaan tai kehittämään. Asia tulisi näissä tapauksissa myös ohjaamaan vahvasti konkreettisesti toteutettavan hyte-työn suuntaa alueilla ja kunnissa. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työn tulisi perustua alueilla ja kunnissa todellisiin tarpeisiin ja myös paikallisesti koetun relevantin tiedon pohjalta tunnistettuihin haasteisiin vaikuttamisena. Miten yhtenäisten kansallisten vähimmäistietojen määrittelyn yhteydessä voidaan turvata, etteivät kansalliset tietosisäällöt lähde ohjaamaan alueiden hyte-työtä paikallisten tarpeiden ulkopuolelle? Vähimmäistietosisäällöjen määrittelyjen osalta täytyy myös huomioida, että osa pienistä kunnista ei esimerkiksi saa käyttöönsä indikaattoritietoja ollenkaan kouluterveyskyselyn kautta, tai tietoja ei saada jaoteltua esimerkiksi sukupuolittain. Oman haasteensa tekee myös se, että monia kansallisesti laajasti hyödynnettyjä kyselyitä, kuten kouluterveyskyselyä tai terve suomi -tutkimusta, ei toteuteta vuosittain. Samojen tietojen toimittaminen ja raportointi useampana vuonna peräkkäin ei liene tarkoituksenmukaista.

